

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' בשלח שנת ברוח אפיך נערמו מים לפ"ק גליון רפ"ח

מדור הנעשה ונשמע

בוא לרענן קצת את הזיכרון, לפני ששים ושמונה שנה, הי' תביעה לבית משפט העליון ע"י העיתונאי מלכיאל גרינוולד מירושלים נגד ד"ר ישראל קסטנר, מארגן רכבת קסטנר, וכתוצאה - ביום ד' פ' חקת ב' תמוז תשט"ו הוציא השופט העליון פסק דין, אשר מצא כי קסטנר שיתף פעולה עם הנאצים בהשמדת יהודי הונגריה ובהצלת פושע המלחמה, וטען "קסטנר מכר את נפשו לשטן", וא"כ אין זה פלא, אשר נכדתו - יו"ר העבודה ח"כ מ. מיכאלי, הגישה השבוע הצעת חוק הקובעת, "שייאסר על רבנים לדבר בבסיסי צה"ל ובמשטרה - מלבד הרבנים הצבאיים והרבנים של משטרת ישראל, הצעת החוק נועדה למנוע מצב שבו אנשי דת שאינם אנשי צבא או משטרה ואינם חלק משירותי הדת של צה"ל או המשטרה ומגיעים לבסיסי צה"ל או למתקנים משטרתיים לקיום טקסים דתיים, תפילות או מסעי 'התעוררות' למיניהם, להטפה לחזרה בתשובה או לקיום מצוות הדת וזאת ללא אישור של ראשי הצבא והמשטרה", והוסיפה בדברי ההסבר להצעת החוק, "בצה"ל ובמשטרה משרתים בני דתות שונות וחילונים, וכל טקס או אירוע עלול שתהיה בו משום כפייה דתית, משום כך נדרשת מעורבות של דרגי הפיקוד הבכירים בצבא ובמשטרה" (עפ"ל), הם מפחדים פחד מות מכפייה דתית, ובחוסר אונים מתרעשים ומתבהלים ואומרים להיכן נלך ולהיכן נבוא, ולכן מנסה הסטרא אחרא בכל כוחותיה האחרונים ללחום נגד החרדים והדתיים, אבל לא יעזור להם כלום, כי בסוף ימלוך הקב"ה לבדו על כל העולם כולו בכבודו, וינשא על כל הארץ ביקרו, והופע בהדר גאון עזו על כל יושבי תבל ארצו, וידע כל פעול, כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור, כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה, ואז ידעו כולם כי הדמוקרטיה האמתית היא שמירת התורה הקדושה, וכדאיתא במסכת אבות, וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה וְהִמְכַתֵּב מִכְּתָב אֱלֹקִים הוּא חֲרוּת עַל הַלְּחַת, אֶל תִּקְרָא חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת, שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה (פרקי אבות פרק ו' משנה ב'), וע"ז יש להמליץ מפרשתנו הקדושה וְיִחַנּוּ לִפְנֵי פִי הַחֵירוֹת, בגימטריא וירא אלקים את האור כי טוב, ואין טוב אלא תורה שנגאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזבו (שם משנה ג'), ואלו חיים האמתיים המקרינים אור בתוך חיינו, וכמש"כ ובְּחֵרְתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אֶתְּהָ וְזָרַעְךָ (דברים ל:ט), ויש ב' בחירות או מיכאלי נכדת קסטנר, או ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, וסימנך מיכאלי נכדת קסטנר בגימטריא אשרי העם שה' אלקיו, זה לעומת זה.

מדור הכרוץ

ופירש"י ז"ל, כלב יס, בחוזק היס, ולדך המהרלות לדבר כן, (דברים ד:יא) עד לב השמים וכו' (רש"י), ובתרגום אונקלוס על הפסוק ובכוח אפיך נערמו מים וגו', וְבִמְיַמְר פּוֹמֵךְ חֲפִימוּ מִיָּא קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזַלְיָא קָפוּ תְּהוּמִין בְּלִבָּא דִּימָא (אונקלוס).

ימינך ה' נאלכי ככח ימינך ה' תרעץ אויב, וכרב גאוונך תהרס קמיך תשלח חרנך יאכלמו כהק, ובכוח אפיך נערמו מים נלכו כמו נל נזלים קפאו תהמת כלב יס, אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלחמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי (שמות טו:ו-ט).

ובצעל הטורים מביא כאן מסורה ה' פעמים תשלח, אבל מרן החיד"א ז"ל בספר חומת אנך על הפסוק צפ' כי תלא, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים (דברים כב:ז), מביא המסורה בג' פעמים תשלח וזלה"ק, תשלח את האם (דברים כב:ז), תשלח חרונוך (שמות טו:ז), תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה (תהלים קד:ל), כן הוא במסורה (חומת אנך).

ונל"פ בעזהש"ת עפ"י כמה הקדמות וזה ילא ראשונה, איתא במדרש תנחומא, ימינך ה', ימינך ה' פשוטה לקבל שדים, שנתת ארכה לדור המבול לעשות תשובה, שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם (בראשית ו:ג), ולא גמרת עליהם כלייה עד שהשלימו רשתתן לפניך וכו', וכן במאריס לקו במכות אולי יעשו תשובה, כיון שלא עשו תשובה, לא נשאר בהם עד אחד (תנחומא).

וברמב"ן ז"ל, אמר אויב לעמו, כשפתם בדברים, ארדפם ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי – לשון רש"י, וראיתי במדרש חזית כך, תני רבי ישמעאל, אמר אויב ארדוף אשיג היה ראוי להיות תחלת השירה, ולמה לא נכתב, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה (ראה קהלת רבה פ"א י"ב), ואונקלוס סובר כן, ולכך תרגם דהוה אמר שנאה, על תחלת מחשבתו ברדפו אחריהם (רמב"ן).

ואיתא בספר תוספות יו"כ מצעל כפות תמרים, לפרש את הגמרא (יומא פו:), אמר ריש לקיש גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר טובה ישראל עד ה' אלוקיך, רבי יוחנן אמר עד ולא עד בכלל (כפי גירסת העין יעקב), והביא מספר תאוה לעינים שכתב לפרש דפליגי אם מהני תשובה לעבודה זרה וכפירה בעיקר ע"כ, ועל זה דרשו דורשי רשומות (שלה"ק מס' יומא) בפסוק תשב אנוש עד דכא, **לכא** אותיות **לם כפירה** איושות, ואי אמרינן עד ולא עד בכלל, אז אינו מועיל תשובה על הג' העבירות הנ"ל, אבל אי אמרינן עד ועד בכלל, אז מועיל תשובה על כל העבירות אפילו על עון של ע"ז, והנה המחלוקת אי אמרינן עד ועד בכלל או לא, תלוי במחלוקת אי דברה

תורה כלשון בני אדם, לכתב המחבר ראובן הוליא שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון הוליא סובר שכתב בחמישה בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטרו, דכלשון העולם עד ולא עד בכלל (מחבר בשו"ע חו"מ סימן מ"ג סעיף כ"ז).

ובגמרא בסנהדרין תניא איש איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס, אשר יקבל את אביו ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר אביו ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר, משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מנא ליה, נפקא ליה מומקלל אביו ואמו מות יומת, ואידך, ההוא מיבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס, ותיפוק ליה מאיש איש, דברה תורה כלשון בני אדם (סנהדרין פה:), א"כ ר' יונתן שם"ל לחלק לא כריך קרא, ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, אבל ר' יאשיה שם"ל לחלק כריך קרא, ס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם.

וידוע קושיית העולם, איך ילאו ממאריס לפני הזמן, והרי אמר הכתוב ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה (בראשית טו:יג), ובני ישראל ילאו אחרי רד"ו שנה, ברם רש"י ז"ל מפרש שם שמונין מלידת יצחק, ומשנולד יצחק עד שיאלו ישראל ממאריס עבדו ארבע מאות שנה, אבל איתא בספר פרשת דרכים (דרך הקודש דרך ט') כי זה נכון רק אי אמרינן שארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, ואז שפיר נקראת ארץ לא להם, אבל אי נימא שארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, א"כ אי אפשר לומר שמונין מלידת יצחק כמו שפירש רש"י, וזה אי ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו או לא, תלוי אי לחלק כריך קרא או לא, כי אברהם אבינו נלטווה קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, ואברהם אבינו הלך בה רק לארכה ולא לרחבה, ולמ"ד הליכה קונה – אי אמרינן לחלק לא כריך קרא – שפיר קנה אברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל, ואז אי אפשר למנות מלידת יצחק, עכת"ד.

ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר, שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו וגו', ונריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו (רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ב), וממשיך שם הרמב"ם ז"ל, מדרכי התשובה להיות השב כועק תמיד לפני השם בצכי ובתחנונים (שם פ"ב ה"ד), ומיס מרמז על הצכי, כמש"כ שפכי כמים לצד נכח פני ה' (איכה ב:יט), וזה כוונת תרגום אונקלוס, ובמימר פומך, היינו עשיית התשובה, שצריך להתודות בשפתיו, חכימו, ראשית חכמה היינו המחשבה, וכיון דבתר מחשבה אזלינן שפיר מהני תשובה, מיא, היינו שפכי כמים לצד בצכי ובתחנונים וכו', בלבד דימא, בלבד ים, ופתקמו צדמעות פליש (תהלים פ:ו), עד לב השמים.

ואיתא בספה"ק בנין דוד פ' נח וזלה"ק בא"ד, ונדע דברי השלה"ק והמפרשים ז"ל דכתוב תשב אנוש עד לכ"א ר"ת דם כפירה אשת איש, דאי אמרינן עד ועד בכלל מועיל תשובה גם בעבירות אלו, אבל אי אמרינן ולא עד בכלל אינו מועיל תשובה על עבירות אלו עכ"ד, וכבר כתבו המפרשים דלמאן דאמר דתשובה קודמה לזריאת עולם גדול כחה ומועיל תשובה גם על עבירות הנ"ל, והנה במדרש (בראשית רבה א,ד) מנה ששה דברים שקודמו לזריאת העולם ורבי אהבה בר זעירא אומר אף התשובה שנאמר בטרם הרים יולדו – מאותה שעה – תשב אנוש עד דכא עיי"ש, וכתב ביפה תואר דפליגי אי דרשינן סמוכין, דמאן דאמר הראשון לא דרוש סמוכין ותשב אנוש עד דכ"א אינו דבוק עם בטרם הרים יולדו, ור' אהבה בר זעירא ס"ל דדרשינן סמוכין, וכתוב בטרם הרים יולדו וכו' תשב אנוש עד דכא, שמע מינה דתשובה קודמה לזריאת העולם עכ"ד (בנין דוד פ' נח אות כ"ז).

ועוד איתא בספה"ק בנין דוד פ' נח וזלה"ק, והנה טעם פלוגתתן אי דרשינן סמוכין או לא, מבואר בהגהות מוהר"ץ (יבמות ס.) אי תורה מגילה מגילה נתנה או חתומה נתנה, דאי מגילה מגילה נתנה – לא נאמרה בפעם אחד, רק במשך ארבעים שנה, פעם שנה

ולכאורה האידך מועיל תשובה, הלוא ה' זו חטאנו לו ולא אבו דרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו (ישעי' מב:כד), ברם לפי רבי שמעון דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, וגלוי וידוע לפניך שרוננו לעשות רלוך (ברכות יז.), וכשאזלינן בתר מחשבה לא חטאנו כלל וכלל, כי יכרנו אונסנו, ובאמת יש לזה הוכחה, כי הלא כל יהודי ויהודי מוכן ומזומן בכל עת ובכל רגע למסור את נפשו ונשמתו על קדושת השם, וכמו שאיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף וזלה"ק, ומשל א' שמעתי, שאמרה אשה א' מק"ק מעזיזי בלשון רוסיא, יפה בחרנו לנו את אלקינו, אבל גם השי"ת יפה בחר בישראל, שהרי פייזש איש קל ומקדש השי"ת וכו' (תולדות יעקב יוסף פ' בא), וא"כ בתוך תוכיות של האדם לא רואה לחטוא, ולכן מועיל תשובה, וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות גירושין, מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא ראה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רואה אני, ויכתוב הגט והוא גט כשר וכו', מי שתקפו יכרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שאיבד לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רואה לגרש, מאחר שהוא רואה להיות מישראל, רואה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויכרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יכרו ואמר רואה אני, כבר גרש לרוננו (רמב"ם הל' גירושין פרק ב' הלכה כ').

והנה שבת קודש היא זמן התעוררות לתשובה, כמו שאמרו דורשי רשימות, שבת נטריקון שבת צו תשוב, וי"ל מילתא בטעמא, כיון דמלאכת שבת במחשבה תליא מילתא, דמלאכת מחשבת אסרה תורה (ביצה יג:), ומשום הכי סבירא ליה לרבי שמעון בר יוחאי דמלאכה שאינה כריכה לגופה, רק מדרבנן היא דאסירא (עיי' רש"י שבת קכא:), וכיון דבתר מחשבה אזלינן, שפיר מהני תשובה, ולפיכך שבת קודש יותר מסוגל לתשובה.

וכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה וזלה"ק, ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו

זו, ופעם בשנה אחרת, ואיך שייך למדרש סמוכין, כיון שלא באו המלוות בפעם אחד [משא"כ משנה תורה ס"ל לכ"ע דרשנין סמוכין כיון שבא הדיבור בפעם אחד ממשה רבינו לישראל], אבל למאן דס"ל דחתומה נתנה, שפיר דרשנין סמוכין, לנתנה בפעם אחד (עיין רמב"ם בפירוש המשניות, מס' חולין פ"ז מ"ו) ע"ש ודפח"ח (בנין דוד פ' נח אות כ"ו, ועיין ערבי נחל פ' בהעלותך), ויולא מזה, לאס דרשנין סמוכין, א"כ אין מוקדם ומאוחר בתורה.

ותמן תנינן במסכת תענית, אמר רבי יוחנן מאי דכתיב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר (תענית ט.), ובספר מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה' כתב וזלה"ק, רבי מאיר דריש בר"ה דף ח' עשר תעשר [בב' מעשרות] משמע דס"ל דלא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, והקשו התוס' הביאו ג"כ הר"ש מקינון מהא דכריתות דף י"א אמרו אחרים דברה תורה כלשון בני אדם, ואחרים היינו רבי מאיר, ותיכף הר"ש מקינון דבסוף ימיו כשקראו אחרים חזר בו מעשר תעשר, והנה התוס' בכמה דוכתי הקשו מרבי מאיר על אחרים, ותי' דכמה פעמים אחרים לאו היינו רבי מאיר, ולדברי ר"ש מקינון י"ל דבסוף ימיו חזר בו ודו"ק (מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה'), ויולא מזה, דאי אמרינן לא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ דרשנין עשר בשביל שתתעשר, וא"כ שכר מלוא בהאי עלמא איכא, אבל אי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ לא דרשנין עשר בשביל שתתעשר, וא"כ שכר מלוא בהאי עלמא ליכא.

והאיך שאמר הכתוב, ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב, ודרשנין ימינך ה' פשוטה לקבל שבים, ושפיר מהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, א"כ אמרינן עד ועד בכלל, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ולחלק כריד קרא, וארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, ומונין מלידת יצחק, ולכן ילאנו אחר רד"ו שנה, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, **וצרב**,

בגימטריא **רד"ו**, גאונך תהרס קמיך תשלח חרנך יאכלמו כקש, דרך ובית עשו לקש ד' מאות וכו', **ק"ש** בגימטריא **ת'**, שנחשבו כאילו היו בגלות ארבע מאות שנה, שהרי מונין מלידת יצחק, וכיון דמהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, א"כ בתר מחשבה אזלינן, ולפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, וצרוח אפיך נערמו מים, ותרגומו חכימו מיא, חכמתא היינו המחשבה, וכיון דמהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, א"כ דרשנין סמוכין, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי, ותני רבי ישמעאל, אמר אויב ארדף אשיג היה ראוי להיות תחלת השירה, ולמה לא נכתב, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

והשתא דאתינא להכא, נבוא לפרש גם את המסורה הנ"ל, וצרב גאונך תהרס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש, **וצרב**, בגימטריא **רד"ו** כלאמר, שיאלנו ממאריס אחר רד"ו שנה, יאכלמו כקש, **ק"ש** בגימטריא **ת'**, שנחשבו כאילו היו בגלות ארבע מאות שנה, כי מונין מלידת יצחק, וארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, וא"כ לחלק כריד קרא, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ואמרינן עד ועד בכלל, ושפיר מהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, לפיכך קא ממשיך ואזיל המסורה, תשלח רוחך, היינו רוח תשובה, וכיון דמהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, א"כ בתר מחשבה אזלינן, וסימנך **תשלח רוחך יצראון** בגימטריא **מלאכת מחשבת**, וכאשר נשוב בתשובה יעשנו הקב"ה צריה חדשה, ותחדש פני אדמה, וכיון דאמרינן לא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ דרשנין עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר, ושכר מלוא בהאי עלמא איכא, לפיכך קא ממשיך ואזיל המסורה, שלח תשלח את האס ואת הצנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, ומפרט הכתוב מתן שכרה בצדה, והבן.